



**Marcin A. Klemenski**

ORCID: 0000-0001-8529-4762

Biblioteka Naukowa PAU i PAN

## **Księstwo siewierskie za rządów księcia świdnicko-jaworskiego Bolka II Małego w latach 1359–1368**

**The Duchy of Siewierz during the reign of Bolko II the Small,  
the Duke of Świdnica and Jawor, in the years 1359–1368**

**SŁOWA KLUCZOWE:** Bolko II Mały, księstwo siewierskie, księstwo świdnicko-jaworskie, średniowiecze, Piastowie

**KEY WORDS:** Bolko II the Small, Duchy of Siewierz, Duchy of Świdnica and Jawor, Middle Ages, Piasts

**ABSTRAKT:** W niniejszym artykule omówiono rządy Bolka II Małego, księcia świdnicko-jaworskiego w księstwie siewierskim w latach 1359–1368. Na podstawie przeprowadzonej analizy źródeł stwierdzić można, że Siewierz nabyty został od księcia cieszyńskiego Przemysława I Noszaka, a książę Bolko II odwiedził Siewierz przynajmniej raz oraz przypuszczalnie utworzył urząd starosty siewierskiego.

**ABSTRACT:** In this article, the rule of Bolko II the Small, Duke of Świdnica and Jawor in the Duchy of Siewierz in the years 1359–1368, is discussed. Based on source analysis, it can be concluded that Siewierz was purchased from the Duke of Cieszyn, Przemysław I Noszak. Duke Bolko II visited Siewierz at least once, and presumably created the office of the “starosta” of Siewierz.

Jedną z najważniejszych postaci XIV-wiecznego Śląska był żyjący w latach ok. 1312–1368 Bolko II Mały, książę świdnicko-jaworski. Był synem księcia świdnickiego Bernarda i Kunegundy, córki Władysława Łokietka.

Objął władzę w księstwie po śmierci ojca w 1326 r.<sup>1</sup> Sprawując rządy przez ponad 42 lata, doprowadził swe władztwo do rozwoju terytorialnego i gospodarczego. Korzystając ze zmieniających się okoliczności politycznych (przechodzenie ksiąząt śląskich pod lenno Luksemburgów oraz niekiedy ich ubożenie), nabywał bądź brał w zastaw nowe terytoria. Dzięki temu w 1368 r. pozostawił po sobie potężne księstwo świdnicko-jaworskie. Jego zwierzchności podlegały: połowa księstw głogowskiego, brzeskiego i oławskiego, okręgi Sobótki ze Słężą, Byczyny, Wołczyzna i Kluczborka, Złotoryi, Kątów Wrocławskich, księstwo siewierskie, margrabstwo Dolnych Łużyc oraz drobniejsze nabytki jak miasta Mirsk, Złoty Stok, władztwo Strehla, czy też Trutnov. Ponadto Bolko II aktywnie uczestniczył w ówczesnej polityce, działał w kręgu Kazimierza Wielkiego, ale też i Karola IV, stając się bliskim powinowatym tego ostatniego poprzez jego małżeństwo ze swą bratanicą Anną, córką Henryka II świdnickiego. Umarł, nie pozostawiając męskiego potomstwa, zatem tak ogromne władztwo rozpadło się<sup>2</sup>.

Jednym z ważnych zadań badawczych związanych z analizą polityki Bolka II jest prześledzenie kwestii nowo pozyskanych przez niego terytoriów. W niniejszym artykule chciałbym skupić się na problemie kupna oraz zarządzania księstwem siewierskim.

Księstwo siewierskie było przedmiotem badań wielu autorów, a dla interesującego nas okresu ważne są prace Zdzisława Nogi<sup>3</sup>, Andrzeja Nowakowskiego<sup>4</sup>, Jerzego Rajmana<sup>5</sup>, Stanisława Korusiewicza<sup>6</sup> i Krystiana

---

<sup>1</sup> Kazimierz Jasiński, *Rodowód Piastów Śląskich*, Kraków 2007, s. 316–319.

<sup>2</sup> Więcej zob. Erich Gospos, *Die politik Bolkos II. von Schweidnitz-Jauer (1326–1368)*, Halle a.S. 1910. Autor artykułu pod kierunkiem prof. dr. hab. Krzysztofa Ożoga opracował i obronił w czerwcu 2022 r. rozprawę doktorską poświęconą Bolkowi II.

<sup>3</sup> Zdzisław Noga, *Sprzedaż terytorium siewierskiego biskupowi i kapitule krakowskiej w 1443 r.*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Historyczne” 1987, t. 12, s. 93–104; idem, *Zbigniew Oleśnicki a księstwo siewierskie*, [w:] Zbigniew Oleśnicki – *księż Kościoła i mąż stanu*, red. Feliks Kiryk, Zdzisław Noga, Kraków 2006, s. 103–106.

<sup>4</sup> Andrzej Nowakowski, *Związki księstwa siewierskiego z Polską w latach 1443–1790*, „Studia Historyczne” 1987, t. 30, z. 1, s. 19–35; idem, *Dzieje ustroju i prawa księstwa siewierskiego*, Białystok 1993.

<sup>5</sup> Jerzy Rajman, *Kilka uwag o tzw. księstwie siewierskim*, „Studia Historyczne” 1989, t. 32, z. 1, s. 135–142; idem, *Pogranicze śląsko-malopolskie w średniowieczu*, Kraków 2000.

<sup>6</sup> Stanisław Korusiewicz, *Dzieje Księstwa Siewierskiego i Siewierza do roku 1900*, Piekary Śląskie 1990.

Z. Żelaznego<sup>7</sup>. Pod redakcją Feliksa Kiryka wydane zostały również studia z dziejów księstwa siewierskiego<sup>8</sup>. Jednakże okres panowania Bolka II w Siewierzu został przez nich albo przemilczany, albo też wzmiankowany jedynie krótkim stwierdzeniem faktu. Według badaczy, m.in. J. Rajmana czy A. Nowakowskiego, teren Siewierza z okręgiem należał do książąt cieszyńskich nieprzerwanie od 1337 aż do 1443 r., kiedy terytorium to zakupił biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki<sup>9</sup>.

Taki stan wiedzy wynika z niewielkiej liczby źródeł, gdyż z tego okresu znamy zaledwie trzy dokumenty związane z nabyciem, jak i administracją księstwa siewierskiego przez księcia Bolka II i jego urzędników. Zostały one wydane w *Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens*<sup>10</sup>, *Zbiorze dokumentów małopolskich*<sup>11</sup> oraz w *Kodeksie dyplomatycznym katedry krakowskiej*<sup>12</sup>.

Historia Siewierza w XIV w. niezbyt jasno się rysuje w świetle znanych nam obecnie źródeł. Wiadomo, że do 1337 r. znajdował się w posiadaniu książąt bytomskich, w tym też roku Władysław, książę bytomsko-kozielski, sprzedał księciu cieszyńskiemu Kazimierzowi I miasto Siewierz z okręgiem<sup>13</sup>. Kilka lat później, w 1341 r., po raz pierwszy pojawia się w źródłach termin *ducatus Siewieriensis*. Sformułowanie to znane jest z aktu limitacji granicy między Królestwem Polski a księstwem strzeleckim, wydanego

---

<sup>7</sup> Krystian Zygmunt Żelazny, *Księstwo Siewierskie. Prawo i ustój a zakres suwerenności względem Korony Królestwa Polskiego*, Katowice 2016; recenzję zob. Maciej Trąbski, [Rec.]: K.Z. Żelazny, *Księstwo Siewierskie. Prawo i ustój a zakres suwerenności względem Korony Królestwa Polskiego*, Katowice 2016, „Zeszyty Myszkowskie” 2016, t. 3, s. 193–197.

<sup>8</sup> *Siewierz – Czeladź – Koziegłowy. Studia i materiały z dziejów Siewierza i księstwa siewierskiego*, red. Feliks Kiryk, Katowice 1994.

<sup>9</sup> J. Rajman, *Kilka uwag...*, s. 135–142; A. Nowakowski, *Związki księstwa siewierskiego...*, s. 19–35; idem, *Dzieje ustroju i prawa...*, s. 17; S. Korusiewicz, *Dzieje Księstwa Siewierskiego...*, s. 22; Z. Noga, *Sprzedaż terytorium siewierskiego...*, s. 93–104.

<sup>10</sup> *Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*, Bd. 2, hrsg. von Colmar Grünhagen, Hermann Markgraf, Leipzig 1883 (dalej LuBS), s. 626, nr 2.

<sup>11</sup> *Zbiór dokumentów małopolskich*, t. 6, wyd. Stanisław Kuraś, Irena Sułkowska-Kuraś, Wrocław–Warszawa–Kraków 1974 (dalej ZDM), nr 1831.

<sup>12</sup> *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej ś. Wacława*, t. 2, wyd. Franciszek Piekosiński, Kraków 1883 (dalej KDDK), nr 262.

<sup>13</sup> LuBS, Bd. 2, s. 625–626, nr 1; Jerzy Horwat, *Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV w.*, Gliwice 1993, s. 22.

przez Kazimierza Wielkiego na rzecz księcia Alberta strzeleckiego w Lelowie 22 września 1341 r.<sup>14</sup>

W dniu 16 czerwca 1359 r. cesarz Karol IV potwierdził, że Bolko II Mały nabył od ówczesnego księcia cieszyńskiego Przemysła I Noszaka księstwo siewierskie za sumę 2 300 grzywien<sup>15</sup>. Kwota zakupu znana jest również z opracowań Gottlieba Biermanna oraz Friedricha Wilhelma von Sommersberga, którzy prawdopodobnie korzystali z niezachowanego obecnie źródła<sup>16</sup>. Przemysław I sprzedał księstwo zapewne z powodu problemów finansowych<sup>17</sup>. Jak wspomniano, książę świdnicko-jaworski korzystał z trudności innych władców śląskich i skupował lub brał od nich w zastaw nowe terytoria – tak jak w przypadku książąt ziebickich, od których wykupił Rychbach z okręgiem oraz Sobótkę z okręgiem<sup>18</sup>. Również od zadłużonego Wacława I kupił połowę księstw brzeskiego i oławskiego, i Złotoryję z okręgiem<sup>19</sup>.

---

<sup>14</sup> *Zbiór dokumentów małopolskich*, t. 8, wyd. S. Kuraś, I. Sułkowska-Kuraś, Wrocław–Warszawa–Kraków 1975, nr 2530; co do tego dokumentu istniały pewne kontrowersje historiograficzne, jednak m.in. J. Rajman, Jacek Laberschek i Karol Nabiałek podkreślali jego autentyczność, zob. J. Rajman, *Kilka uwag...*, s. 139–142; Jacek Laberschek, *Obrona autentyczności i wiarygodności dokumentu zamieszczonego w Zbiorze dokumentów małopolskich, t. 8, nr 2530*, „Korzenie. Kwartalnik Towarzystwa Przyjaciół Kamienicy Polskiej” 1992, z. 3 (8), s. 4–5; Karol Nabiałek, *Starostwo olsztyńskie od XIV do połowy XVII wieku*, Kraków 2012, s. 128–135; Marcin A. Klemenski, *Albert książę strzelecki (ok. 1300–1370/71)*, Kraków 2017, s. 38–39.

<sup>15</sup> *Regesty Śląskie*, t. 4, red. Wacław Korta, Wrocław 1992, nr 528; LuBS, Bd. 2, s. 626, nr 2; *Regesta Imperii. Die Regesten des Kaiserreichunter Karl IV (1346–1378)*, Bd. 8, ed. Johann Böhrer, Anton von Huber, Hildesheim 1968, nr 7003 (tam pomylkowo zaznaczono, że chodziło o zakup miasta Żory, który to błąd powielił również E. Gospos, *Die Politik...*, s. 82–83); *Regesta diplomatica nec non epistolarna Bohemiae et Moraviae*, t. 7, ed. Josef Emler, Karel Jaromír Erber, Pragae 1963, nr 239.

<sup>16</sup> Gottlieb Biermann, *Geschichte des Herzogthums Teschen*, Teschen 1863, s. 140–141, przyp. 4; *Silesiacarum rerum scriptores*, t. 1, hrsg. Friedrich Wilhelm von Sommersberg, Lipsiae 1729, s. 729. Niewykluczone, że ten dokument znajdował się w kopiarzu książąt oleśnickich i kozielsko-bytomskich, jednak nie przetrwał, jak wynika z najnowszych badań nad tym kopiarzem, zob. Rościsław Żerelik, *Najstarszy kopiarz książąt oleśnickich i kozielsko-bytomskich*, Wrocław 2012.

<sup>17</sup> Wątku sprzedaży przez Noszaka księstwa siewierskiego nie porusza Idzi Panic w swej najnowszej biografii władcy cieszyńskiego, zob. Idzi Panic, *Książę cieszyński Przemysław Noszak (\*1331–1336–†1410). Wielki pan małego księstwa*, Cieszyn 2020.

<sup>18</sup> LuBS, Bd. 1, s. 488–490, nr 4, 5.

<sup>19</sup> LuBS, Bd. 1, s. 334–336, nr 34.

Niestety z lakonicznego opisu w dokumencie, iż Bolko nabył Siewierz z okręgiem, trudno ustalić coś więcej na temat nowo nabytego terytorium. Jednak przypuszczać można, że było tożsame z obszarem późniejszego księstwa siewierskiego, sprzedanego w 1443 r. biskupowi krakowskiemu Zbigniewowi Oleśnickiemu, a znanym również z map z XVII i XVIII w., które omówiła w swych badaniach Janina Stoksik<sup>20</sup>.

Z pierwszych lat od zakupu brakuje źródłowych śladów zainteresowania księcia Siewierzem, co naprowadziło Tomasza Jurka do konstatacji, iż nigdy w Siewierzu nie był, jak również nie wydał żadnego dokumentu dla miasta i księstwa, o czym miałyby świadczyć brak wpisów dotyczących tego terytorium w *Landbuchu księstw świdnickiego i jaworskiego*<sup>21</sup>. Jednak jest to błędne stwierdzenie, na co wskazuje dokument z dnia 15 marca 1367 r. wydany w Czeladzi. Wówczas starosta siewierski Mikołaj z Pilicy (*capitaneus Seueriensis serenissimi principis domini Bolconis Suidnicensis*), który sprawował władzę starościńską w imieniu księcia świdnicko-jaworskiego, wydał dokument, w którym potwierdził, że Małgorzata, córka Mikołaja z Tapkowic, sprzedała swe rodowe Tapkowice Rafałowi z Tarnowa, podkomorzemu sandomierskiemu, za sumę 257 i pół grzywny. Wśród świadków występuje miejscowe rycerstwo, a więc Gedko z Żychcic, Świętosław i Jarosław z Rogoźnik, Staszko z Załęża (?), Otto z Falisławic oraz Piotr z Myszkowic<sup>22</sup>. Dokument ten ma znaczenie dla dziejów księstwa siewierskiego, ponieważ orientacyjnie wyznacza datę pojawienia się „ludzi nowych” na terenie księstwa, gdyż Rafał z Tarnowa był przedstawicielem rodu Leliwitów, którzy dotychczas nie posiadali w tej okolicy majątków<sup>23</sup>.

Obecność księcia w Siewierzu poświadczona jest 27 lipca 1367 r. – wtedy na miejscowym zamku książę świdnicko-jaworski i margrabia Łużyc wydał dokument potwierdzający, iż niejaki *Wabirsko* (według Z. Nogi – Wierzbko) sprzedał burgrabiemu sławkowskiemu Andrzejowi ze Sławkowa

---

<sup>20</sup> Janina Stoksik, *Siewierz i księstwo siewierskie w XVII- i XVIII-wiecznych przekazach kartograficznych*, [w:] *Siewierz – Czeladź – Koziegłowy...*, s. 597–613.

<sup>21</sup> *Landbuch księstw świdnickiego i jaworskiego*, t. 1, wyd. Tomasz Jurek, Poznań 2000, s. VI.

<sup>22</sup> ZDM, t. 6, nr 1831. Żychcice, Myszkowice, Rogoźnik znajdowały się w południowo-zachodniej części księstwa siewierskiego, zob. *Słownik miejscowości księstwa siewierskiego*, oprac. Zdzisław Noga, Katowice 1994, s. 97, 111, 163. Zdaniem wydawcy dokumentu Załęże tożsame jest z częścią dzisiejszych Katowic, zob. ZDM, t. 6, nr 1831, przyp. 8. Falisławice przypuszczalnie to obecne Fanisławice w powiecie sandomierskim.

<sup>23</sup> J. Rajman, *Pogranicze śląsko-malopolskie...*, s. 140.

wieś Sułkowice (obecnie Sulików) za sumę 20 grzywien groszy praskich<sup>24</sup>. Świadcami tej transakcji byli Mroczo, Świętosław Niemierzyc, Jarosław z Rogoźnika, Mikołaj z Pilicy, starosta siewierski (w dokumencie wspomniany jako *noster Castellanus in Seuor*), Janusz, Czacke z bratem Stachną z Trzebisławic, kuchmistrz Mikołaj Bolz (*magister Coquine*) oraz Aleksy, notariusz książęcy<sup>25</sup>. Andrzej, burgrabia zamku sławkowskiego (należącego do biskupów krakowskich), jest dwukrotnie notowany w źródłach w 1367 r. Istotne jest tu, że książę potwierdzał transakcję urzędnikowi biskupstwa krakowskiego dotyczącą wsi położonej na terenie księstwa siewierskiego<sup>26</sup>. Dodatkowo zastanawia fakt, iż Mikołaj z Pilicy jest zwany kasztelanem siewierskim, mimo że kilka miesięcy wcześniej – wyraźnie się tytułował starostą siewierskim. Być może doszło do pomyłki pisarskiej, albo też, co prawdopodobne, Mikołaj dzierżył również urząd kasztelana siewierskiego.

Jak można zauważyć – starostą, burgrabią sławkowskim oraz świadkami w testacji dokumentów były osoby związane z Siewierzem i okolicą. Jedyne Marcei Antoniewicz przypuszczał, że starosta siewierski Mikołaj z Pilicy nie był związany z pobliską Pilicą, gdyż w tym okresie z Pilicy (*de Pilcz*) pisał się Otto herbu Topór, ówczesny wojewoda sandomierski. Starostę siewierskiego łączył z Pilicą nad Nysą koło Ząbkowic Śląskich<sup>27</sup>. Jednakże trudno się z tym zgodzić, gdyż znane mi źródła nie poświadczają obecności podząbkowickich posesorów Pilicy w otoczeniu Bolka II, jak również słabo rozpoznana jest całościowa genealogia rodu piszącego się z Pilicy w ziemi krakowskiej. Z pewnością Mikołaj nie był krewnym Ottona z Pilicy herbu Topór, ponieważ sam pieczętował się herbem Prawdzic<sup>28</sup>. Można jednak przypuszczać, iż Mikołaj był związany z regionem siewierskim.

---

<sup>24</sup> O Andrzeju zob. Jacek Pierzak, *Zamek biskupów krakowskich w Sławkowie*, „Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Archeologia” 2002, z. 15, s. 254; J. Rajman, *Pogranicze śląsko-małopolskie...*, s. 140; *Słownik miejscowości...*, s. 140.

<sup>25</sup> KDDK, t. 2, nr 262; *Słownik miejscowości...*, s. 140.

<sup>26</sup> J. Horwat, *Księstwo bytomskie...*, s. 182–183. Mimo przeprowadzenia analizy dokumentu Bolka II wydanego w Siewierzu, badacz zajął się Mikołajem Bolzem i notariuszem Aleksym, którzy jednak dowodnie byli powiązani z dworem świdnickim Bolka II i pojawili się w Siewierzu jako członkowie dworu książęcego, a nie jako przedstawiciele miejscowych urzędników.

<sup>27</sup> Marcei Antoniewicz, *Terytorium siewierskie w XIV i pierwszej połowie XV wieku*, [w:] *Siewierz – Czeladź – Koziegłowy...*, s. 155, przyp. 46.

<sup>28</sup> Jerzy Sperka, *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą*, Katowice 2006, s. 309.

Nie obserwujemy obecności rycerzy z księstwa świdnicko-jaworskiego, którzy mogliby w imieniu Bolka II sprawować władzę w tym regionie. Może to świadczyć o zaufaniu księcia wobec miejscowych elit, ale również o tym, że posiadał on Siewierz jedynie tymczasowo. Ten i tak niejasny obraz zaciemnia wzmianka z 21 kwietnia 1366 r., kiedy to cesarz Karol IV nadawał w lenno księstwo cieszyńskie, a wśród wymienionych w dokumencie miast znajdował się także Siewierz<sup>29</sup>. Jak sądził M. Antoniewicz, książę Przemysław I Noszak nie rezygnował z praw do Siewierza; również Karol IV mógł się obawiać, że Bolko II Mały prowadził zbyt niezależną politykę, która mogła w końcu doprowadzić do rewindykacji Siewierza przez Kazimierza Wielkiego<sup>30</sup>. Tyle że wspomniany badacz nie podał, dlaczego król polski mógłby rościć pretensje do tej ziemi. Jerzy Horwat przypuszczał, że po śmierci władcy świdnickiego w 1368 r. księstwo siewierskie przeszło we władanie Karola IV i zostało później przekazane Przemysławowi Noszakowi, gdyż znane są dokumenty dotyczące Siewierza księcia cieszyńskiego z lat 1372–1374<sup>31</sup>. Jednak w mojej opinii to pan na Cieszynie objął księstwo tuż po śmierci Bolka II.

Przypuszczać można, że z inicjatywy Bolka II bądź jego otoczenia został utworzony urząd starosty siewierskiego – gdyż pojawia się on po raz pierwszy we wspomnianym źródle z marca 1367 r.<sup>32</sup> I jak warto zauważyć, w tytularze starosty siewierskiego Mikołaja z Pilicy podkreśla się, że jest starostą siewierskim w imieniu księcia świdnickiego. Stanowisko starosty było pochodzenia czeskiego, na ziemi polskiej wprowadził je Wacław II, a później, szczególnie za czasów Kazimierza Wielkiego, stało się ono bar-

---

<sup>29</sup> *Listinař Těšinska. Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis*, t. 1, č. 1, ed. Emerich Němec, Český Těšín 1955, nr 184; A. Nowakowski, *Związki księstwa siewierskiego...*, s. 21; idem, *Dzieje ustroju...*, s. 17.

<sup>30</sup> M. Antoniewicz, *Terytorium siewierskie...*, s. 155–156.

<sup>31</sup> ZDM, t. 1, nr 136; t. 4, nr 1023; J. Horwat, *Księstwo bytomskie...*, s. 22; M. Antoniewicz, *Terytorium siewierskie...*, s. 156.

<sup>32</sup> M. Antoniewicz, *Terytorium siewierskie...*, s. 152. Błędym stwierdzeniem Krystiana Zygmunta Żelaznego jest to, że urząd starosty miał powstać podczas bytności księcia Bolka II Małego na zamku siewierskim w lipcu 1367 r.; pogląd ten wynika z niepełnego korzystania z materiałów, autor ten nie dotarł do wydania źródłowego dokumentu Mikołaja z Pilicy z 15 marca 1367 r., zob. idem, *Księstwo Siewierskie...*, s. 35. O tej pracy zob. recenzję wspomnianą w przyp. 7.

dzo istotnym urzędem administracyjnym<sup>33</sup>. Na ziemiach czeskich zyskał on szczególne znaczenie za czasów króla Jana Luksemburskiego, który z racji częstych pobytów poza granicami królestwa był zmuszony powoływać urzędników sprawujących władzę w jego zastępstwie<sup>34</sup>. Pierwsza wzmianka o starości na Śląsku pochodzi z 1327 r., kiedy to czeski władca zawarł z księciem wrocławskim Henrykiem VI porozumienie, na mocy którego zobowiązał się, że na starostów wrocławskich będzie nominował tylko miejscowych rycerzy<sup>35</sup>. Później urząd ten upowszechnił się w regionie – zwłaszcza na terytoriach przejętych przez Luksemburgów<sup>36</sup>.

Z pewnością utworzenie starostwa miało ułatwiać zarządzanie tym terytorium, stosunkowo odległym od księstwa świdnicko-jaworskiego. To było zresztą zgodne z praktyką Bolka II, gdyż mianował starostę w księstwie głogowskim, gdy było pod jego władzą<sup>37</sup>. Urząd starosty, jak widać na podstawie powyższych przykładów, funkcjonował na terytoriach odległych od Świdnicy i stosunkowo rzadko odwiedzanych przez Bolka II Małego. Zatem jak najbardziej uzasadnione jest przypuszczenie, że starostów bezpośrednio wyznaczał pan na Świdnicy, który liczył, że będą oni realizować jego politykę. W przypadku księstwa głogowskiego mianowanie starosty stanowiło kontynuację tamtejszego obyczaju administracyjnego, który funkcjonował już od 1327 r., zaś w przypadku Siewierza książe Bolko II prawdopodobnie stworzył ten urząd, wzorując się na rozwiązaniu z księstwa głogowskiego.

Również przypuszczać można, iż książe Bolko II zastał w Siewierzu urząd burgrabiego siewierskiego. Już z 1232 r. mamy wzmianki o kaszte-

---

<sup>33</sup> Tu się odwołam tylko do klasycznej pracy Stanisława Kutrzeby, *Starostowie. Ich początki i rozwój w XIV w.*, Kraków 1903, s. 7–11.

<sup>34</sup> Jaroslav Boubin, *Prehled zástupnických vlád v Cechách ve 13. a první polovine 14. století*, [w:] *Historia docet. Sborník prací k počtesedesátým narozeninám prof. PhDr. Ivana Hlaváčka*, ed. Miloslav Polívka, Michal Svatoš, Praha 1992, s. 30.

<sup>35</sup> LBUŚ, Bd. 1, s. 68, nr 9; Kazimierz Orzechowski, *Historia ustroju Śląska 1202–1740*, Wrocław 2005, s. 72; Ewa Wólkiewicz, *Capitaneus Slesie. Królewscy namiestnicy księstwa wrocławskiego i Śląska w XIV i XV wieku*, [w:] *Monarchia w średniowieczu. Władza nad ludźmi, władza nad terytorium. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. Jerzy Pysiak, Aneta Pieniądz-Skrzypczak, Marcin Rafał Pauk, Warszawa 2000, s. 168.

<sup>36</sup> Zestawienie starostów na Śląsku z XIV w., zob. Tomasz Jurek, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 183.

<sup>37</sup> Kwestie urzędów terytorialnych we władztwie Bolka II omawiam w rozprawie doktorskiej, która jest dostępna w Archiwum UJ, tam też szczegółowa dokumentacja źródłowa.



lanie siewierskim – notowani byli oni do 1311 r.<sup>38</sup> Natomiast pierwsza źródłowa wzmianka o zamku pochodzi z 1337 r.<sup>39</sup>, stąd też można sądzić, że urząd burgrabiego w momencie nabycia Siewierza przez księcia Bolka II już funkcjonował. Problem burgrabstw w księstwie świdnicko-jaworskim omówiła Dagmara Adamska, ominęła jednak tę kwestię na terenach nabywanych przez Bolka II, tak jak właśnie w przypadku Siewierza<sup>40</sup>.

Zgodzić się należy ze zdaniem M. Antoniewicza, że panowanie Bolka II w Siewierzu miało charakter przejściowy<sup>41</sup>. Siewierz w rękach księcia świdnicko-jaworskiego znajdował się zaledwie dziewięć lat, dożywotnio. Jednakże, mimo krótkotrwałego posiadania tej ziemi, pozostawił po sobie trwałe elementy w postaci funkcjonującego urzędu starosty. Zbadanie tego fragmentu biografii Bolka II jest istotne dla całościowego rozpoznania problemu rządów księcia świdnicko-jaworskiego, które obejmowały tak rozległe i odległe od Świdnicy tereny jak władztwo Strehli i księstwo siewierskie.

## BIBLIOGRAFIA

### Źródła drukowane

*Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej ś. Wacława*, t. 2. Wyd. Franciszek Piekosiński. Kraków: Akademia Umiejętności, 1883.

*Landbuch księstw świdnickiego i jaworskiego*, t. 1. Ed. Tomasz Jurek. Poznań: Wydawnictwo PTPN, 2000.

*Lehns-und Besitzurkundunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*, Bd. 1–2. Hrsg. von Colmar Grünhagen, Heinrich Markgraf. Leipzig: Verlag von S. Hirzel, 1881–1883.

*Listinař Těšinska. Codex diplomaticus Ducatus Tessinensis*, t. 1, č. 1. Ed. Emerich Němec, Český Těšín: Okresní museum, 1955.

---

<sup>38</sup> *Schlesisches Urkundenbuch*, Bd. 2: 1231–1250, hrsg. Heinrich Appelt, Winfried Irgang, Josef Joachim Menzel, Wien–Köln–Graz 1977, nr 23; zestawienie kasztelanów siewierskich zob. Marek Cetwiński, *Rycerstwo śląskie do końca XIII wieku. Biogramy i rodowody*, Wrocław i in. 1982, s. 220.

<sup>39</sup> LuBS, Bd. 2, s. 625–626, nr 1.

<sup>40</sup> Dagmara Adamska-Heś, *Burgrabiowie księstwa świdnicko-jaworskiego w drugiej połowie XIV w.*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2002, t. 56, z. 2, s. 213–223.

<sup>41</sup> M. Antoniewicz, *Terytorium siewierskie...*, s. 155.

- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, t. 7. Ed. Josef Emler, Karel Jaromír Erben. Pragae: Typogr. aulica, 1963.
- Regesta Imperii. Die Regesten des Kaiserreichs unter Karl IV (1346–1378)*, Bd. 8. Ed. Johann Böhmer, Anton von Huber. Hildesheim: Georg Olms, 1968.
- Regesty Śląskie*, t. 4. Red. Waław Korta. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Volumen, 1992.
- Schlesisches Urkundenbuch*. Bd. 2: 1231–1250. Hrsg. Heinrich Appelt, Winfried Irgang, Josef Joachim Menzel. Wien–Köln–Graz: Böhlau Verlag Hermann Nachf., 1977.
- Silesiacarum rerum scriptores*, t. 1. Hrsg. Friedrich Wilhelm von Sommersberg. Lipsiae 1729.
- Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. 1–8. Wyd. Stanisław Kuraś, Irena Sułkowska-Kuraś. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1962–1975.

### Opracowania

- Adamska-Heś Dagmara: *Burgrabiowie księstwa świdnicko-jaworskiego w drugiej połowie XIV w.* „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2002, t. 56, z. 2, s. 213–223.
- Antoniewicz Marcei: *Terytorium siewierskie w XIV i pierwszej połowie XV wieku*. W: *Siewierz – Czelaź – Koziegłowy. Studia i materiały z dziejów Siewierza i księstwa siewierskiego*. Red. Feliks Kiryk. Katowice: Muzeum Śląskie, 1994, s. 147–164.
- Biermann Gottlieb: *Geschichte des Herzogthums Teschen*. Teschen: Verlag der k. und k. Hofbuchhandlung Karl Prochaska, 1863.
- Boubin Jaroslav: *Prehled zástupnických vlád v Cechách ve 13. a první polovine 14. století*. W: *Historia docet. Sborník prací k poctě sedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka*. Ed. Miloslav Polívka, Michal Svatoš. Praha: Karolinum, 1992, s. 25–33.
- Cetwiński Marek: *Rycerstwo śląskie do końca XIII wieku. Biogramy i rodowody*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1982.
- Gospos Erich: *Die politik Bolkos II. von Schweidnitz-Jauer (1326–1368)*. Halle a.S.: R. Paul Nietschmann Buchdruckerei, 1910.
- Horwat Jerzy: *Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV w.* Gliwice: Muzeum w Gliwicach, 1993.
- Jasiński Kazimierz: *Rodowód Piastów śląskich*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2007.
- Jurek Tomasz: *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*. Poznań: Wydawnictwo PTPN, 1996.
- Klemenski Marcin A.: *Albert książę strzelecki (ok. 1300–1370/71)*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2017.
- Korusiewicz Stanisław: *Dzieje Księstwa Siewierskiego i Siewierza do roku 1900*. Piekary Śląskie: Aquarius, 1990.
- Kutrzeba Stanisław: *Starostowie. Ich początki i rozwój w XIV w.* Kraków: Akademia Umiejętności, 1903.
- Laberschek Jacek: *Obrona autentyczności i wiarygodności dokumentu zamieszczonego w Zbiorze dokumentów małopolskich, t. 8, nr 2530. „Korzenie. Kwartalnik Towarzystwa Przyjaciół Kamienicy Polskiej”* 1992, z. 3 (8), s. 4–5.
- Nabiałek Karol: *Starostwo olsztyńskie od XIV do połowy XVII wieku*. Kraków: Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2012.

- Noga Zdzisław: *Sprzedaż terytorium siewierskiego biskupowi i kapitule krakowskiej w 1443 r.* „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Historyczne” 1987, R. 12, s. 93–104.
- Noga Zdzisław: *Zbigniew Oleśnicki a księstwo siewierskie.* W: *Zbigniew Oleśnicki – książę Kościoła i mąż stanu.* Red. Feliks Kiryk, Zdzisław Noga. Kraków: Secesja, 2006, s. 103–106.
- Nowakowski Andrzej: *Dzieje ustroju i prawa księstwa siewierskiego.* Białystok: Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, 1993.
- Nowakowski Andrzej: *Związki księstwa siewierskiego z Polską w latach 1443–1790.* „Studia Historyczne” 1987, R. 30, z. 1, s. 19–35.
- Orzechowski Kazimierz: *Historia ustroju Śląska 1202–1740.* Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005.
- Panic Idzi: *Książę cieszyński Przemysław Noszak (\*1331–1336–†1410). Wielki pan małego księstwa.* Cieszyn: Powiat Cieszyński, 2020.
- Pierzak Jacek: *Zamek biskupów krakowskich w Sławkowie.* „Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Archeologia” 2002, z. 15.
- Rajman Jerzy: *Kilka uwag o tzw. księstwie siewierskim.* „Studia Historyczne” 1989, R. 32, z. 1, s. 135–142.
- Rajman Jerzy: *Pogranicze śląsko-małopolskie w średniowieczu.* Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 2000.
- Siewierz – Czeladź – Kozięgłowy. Studia i materiały z dziejów Siewierza i księstwa siewierskiego.* Red. Feliks Kiryk. Katowice: Muzeum Śląskie, 1994.
- Słownik miejscowości księstwa siewierskiego.* Oprac. Zdzisław Noga. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 1994.
- Sperka Jerzy: *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą.* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2006.
- Stoksik Janina: *Siewierz i księstwo siewierskie w XVII- i XVIII-wiecznych przekazach kartograficznych.* W: *Siewierz – Czeladź – Kozięgłowy. Studia i materiały z dziejów Siewierza i księstwa siewierskiego.* Red. Feliks Kiryk. Katowice: Muzeum Śląskie, 1994, s. 597–613.
- Trąbski Maciej [Rec.]: *K.Z. Żelazny, Księstwo Siewierskie. Prawo i ustrój a zakres suwerenności względem Korony Królestwa Polskiego, Katowice 2016.* „Zeszyty Myszkowskie” 2016, R. 3, s. 193–197.
- Wólkiewicz Ewa: *Capitaneus Slesie. Królewscy namiestnicy księstwa wrocławskiego i Śląska w XIV i XV wieku.* W: *Monarchia w średniowieczu. Władza nad ludźmi, władza nad terytorium. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi.* Red. Jerzy Pysiak, Aneta Pieniądz-Skrzypczak, Marcin Rafał Pauk. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2000.
- Żelazny Krystian Zygmunt: *Księstwo Siewierskie. Prawo i ustrój a zakres suwerenności względem Korony Królestwa Polskiego.* Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 2016.
- Żerelik Rościśław: *Najstarszy kopiarz książąt oleśnickich i kozielsko-bytomskich.* Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012.

**AUTOR: Marcin A. Klemenski** – dr, pracownik Działu Zbiorów Specjalnych Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie; zainteresowania badawcze: historia Śląska w średniowieczu, biografistyka Piastów śląskich, historia Kościoła; e-mail: [marcinklemenski@gmail.com](mailto:marcinklemenski@gmail.com)

**AUTHOR: Marcin A. Klemenski** – Dr, employee of the Special Collections Department in the Scientific Library of the Polish Academy of Sciences and of the Polish Academy of Arts and Sciences in Krakow; research interests: history of Silesia in the Middle Ages, biographies of the Silesian Piasts, history of the Church; e-mail: [marcinklemenski@gmail.com](mailto:marcinklemenski@gmail.com)